

INTRODUCCIÓ

“La Falla i la Plaça”

Rafael Rivera Herráez

Arquitecte i urbanista

“La Falla i la Plaça”

La plaça és un contenidor de vida col·lectiva, és un espai públic pel qual respira la ciutat, pel qual s'esponja, s'entrega a l'aire lliure (que és aire i és lliure), permet la trobada i la contradicció, genera el conflicte i la solució. És un lloc màgic.

La falla és un fet on s'abracen l'art i allò festiu. On aqueixa simbiosi (a vegades impossible) genera un producte genuí, singular, especial. A vegades.

I de sobte descobrim que ambdues, la Plaça i la Falla, es necessiten. Perquè al costat de la plaça, apareix la falla, amb la seua història carregada, amb les seues tradicions i contradiccions, amb la seua llum llarga i la seua llum curta. Llavors, davant aqueixa nova inquilina, la plaça es torna hospitalària i exigent alhora.

Ofereix escala, arquitectura, punts de vista, paviment, vida col·lectiva, fins i tot el record de l'última conversa en els seus bancs, o del penúltim joc en les seues rajoles. I demana respecte, que la prenguen en consideració, que no la ferisquen, que experimenten amb ella.

La falla amiga és aquella que s'adapta, i arriba a la ciutat de la mà de les places, siguen grans o xicotetes, històriques o de l'eixample, tancades o obertes, recognoscibles o difuses. La ciutat és rica en places i ofereix molts escenaris perquè la falla els reconega, els transforme, els ocupe, els respecte. Aqueixa és la riquesa de la festa, el seu origen, la seua destinació.

Però també apareix la falla que crítica a les places que no arriben a ser-ho, que estan buides, aquelles en les quals es desfilen les seues funcions perquè ningú ha pensat en elles. Llavors la falla es torna cap a si mateixa, li dona l'esquena a la plaça i crea el seu propi univers.

I aqueix és el relat que el Col·legi Territorial d'Arquitectes vol plasmar en aquesta exposició, el diàleg imprescindible entre l'espai i el seu contingut, amb una certa tipologia de places que s'acoste a una tipologia de falles.

Després, el foc farà la resta, retornarà la plaça al punt de partida perquè recupere la seua vida fins que torne la primavera.

EXPOSICIÓ

València, 13 al 27 de Març de 2019

Sala d'Exposicions del CTAV

www.arquitectosdevalencia.es

El Col·legi d'Arquitectes convoca, després de l'èxit de la mostra 2018 "Arquitectures per al foc", una nova exposició sota el títol "La Falla i la Plaça"

Durant les festes de Sant Josep, l'espai públic es transforma.

Les nostres ciutats són preses per fallers i visitants. Els nostres carrers i places, ja sense cotxes, són ocupades per cercaviles, mascletaes, castells de focs artificials... propis del programa faller però també per polèmiques carpes i parades ambulants.

L'exposició, comissariada per l'arquitecte urbanista Rafa Rivera, es centra en la relació entre el monument faller, i els seus carrers i places. Arquitectes, dissenyadors, historiadors i artistes fallers repassen, des d'aquesta perspectiva, les claus d'algunes de les nostres falles més destacades.

EL CTAV convida "a passejar-se" per les nostres falles a través dels textos, fotos i vídeos d'aquesta exposició, a descobrir una altra mirada de la festa. Convoca, a tal efecte, una visita guiada per FALLES EXPERIMENTALS el pròxim dia 16 març a les 9h00.

ORGANITZA

Junta del CTAV | Colegio Territorial de Arquitectos de Valencia
Pablo Peñín, Vocal de Cultura CTAV

COMISSARI EXPOSICIÓ

Rafael Rivera, Arquitecte i Urbanista

TEXTOS

Rafael Rivera, Javier Rivera, Miguel Arraiz, Ivan Esbrí, Anna Ruíz, Ricardo Ruíz, Iban Ramón, Ricard Balanzá, Nituniyo - Carlos Calatayud i Jesús Navarro, Mixuro - Javier Molinero

FOTOGRAFIES

Ajuntament de Barcelona, Noel Arraiz, Ricard Balanzá, BD fallas, Pedro Cabezos, Cendra Digital, Falla Cirilo Amorós-Grabador Esteve, El laboratorio de luz, EFG, Daniel Escobedo, Bernat Ivars, Javier Matoses, Milimbo, Javier Molinero, Falla Mossén Sorell - Corona, Nituniyo, Pau Olivares, María Oliver, Diego Opazo, Jordi Peiró, Iban Ramón, Anna Ruíz, Santi Vicente (memosesmàs), Milena Villalba

DISSENY I MUNTATGE

Àrea de Cultura del CTAV:

Marga Ferrer, Ruth López, Raia Moscardó, Miguel Ángel Navarro, Jordi Peiró

AGRAÏMENTS

Iris Ruíz

Comissions de les Falles participants: Falla Municipal Plaça de l'Ajuntament, Falla Conde Salvatierra - Cirilo Amorós - Mercado de Colón, Falla Grabador Esteve - Cirilo Amorós, Falla Féliz Pizcueta - Cirilo Amorós - Ruzafa, Falla Isabel la Católica - Cirilo Amorós, Falla Pizarro - Cirilo Amorós, Falla Plaça de la Mercè, Falla Mossén Sorell - Corona, Falla Jesús Morante i Borràs - Caminot (La Punta), Falla Castielfabib - Marqués de Sant Joan, Falla CCCC 2018, Falla Av. Blasco Ibáñez - Plaça Mestre Ripoll, Falla Av. Tarongers - Universitat Politècnica - Camí de Vera Cervezas TURIA



- ▲ PLAÇA PRINCIPAL
 - ▲ PLAÇA CONTÍNUA
 - ▲ PLAÇA HISTÒRICA
 - ▲ PLAÇA INDEFINIDA
 - ▲ PLAÇA PERIFÈRICA
 - ▲ PLAÇA SENSE CONTEXT
 - ▲ FALLA ITINERANT
 - RECORREGUTS OFRENA
 - MASCLETAES / CASTELLS / IL·LUMINACIÓ
 - TALLS DE TRÀFIC 1
 - TALLS DE TRÀFIC 2
 - TALLS DE TRÀFIC 3
- Falla Plaça de l'Ajuntament
Falles en Carrer Cirilo Amorós
Falla Plaça de la Mercè
Falla Mossén Sorell - Corona
Falla Jesús Morente i Borràs - Caminot (La Punta)
Falla Castielfabib - Marqués de Sant Joan
Falla CCCC 2018 - Centre del Carne
Per Carrer Sant Vicent i Carrer la Pau
- Prohibida la Circulació (Ofrenes i Altres Actes)
Prohibida la Circulació (Total 16 Març- 20 Març)
Prohibida la Circulació (Castells)



1, 7, 10. El botànic es mou. Procés participatiu sobre espai públic i mobilitat pel barri Botànic. La palatgeria. València, 2017



2, 8, 9. Apropiació de l'espai públic en diferents moments de la festa de Falles



3, 6, 12. Acció i projecte d'apropiació de plaça de l'Eixample PAH PHE MC. EFGarquitectura. València, 2014



4, 5, 11. Superilla de Poblenou. Àrea d'Ecologia, Urbanisme i Mobilitat. Ajuntament de Barcelona. Barcelona, 2017

"Les ciutats invisibles"

Italo Calvino

La ciutat de Sofronia es compon de dos mitges ciutats. En una està la gran muntanya russa d'aspres geps, el carrusel amb el joc de cadenes, la roda de les gàbies giratòries, el pou de la mort amb els motociclistes cap a baix, la cúpula del circ amb el ram de trapezistes penjant en el centre. L'altra mitja ciutat és de pedra i marbre i ciment, amb el banc, les fàbriques, els palaus, l'escorxador, l'escola i tota la resta.

Una de les mitges ciutats està fixa, l'altra és provisional i quan el seu temps d'estada ha acabat, la desclaven, la desmunten i ll la porten per a trasplantar-la en els terrenys erms d'una altra mitja ciutat.

Així tots els anys arriba el dia en què els peons desprenen els frontons de marbre, desarmen els murs de pedra, els pilars de ciment, desmunten el ministeri, el monument, els molins, la refinaria de petroli, l'hospital, els carreguen en remolcs per a seguir de plaça en plaça l'itinerari de cada any.

Aci es queda la mitjana Sofronia dels tirs al blanc i del carrusel, amb el crit suspès de la naveta de la muntanya russa invertida, i comença a comptar quants mesos, quants dies haurà d'esperar abans de que tome la caravana i la vida sencera recomence.

"València és Sofronia?"

Japelsatgeria

Ens preguntem què passaria a València, si com a la ciutat de Sofronia imaginada per Italo Calvino, es donara la volta a la realitat quotidiana i allò permanent es tornara efímer i el temporal esdevinguera en fix...

Què ocorreria si el tall temporal al trànsit rodat de pas pel centre de la ciutat (i si també anara des de les Grans Vies?) que es realitza a València durant la celebració de la festa de falles es convertira en permanent?

Aqueixa apropiació de l'espai públic que es realitza en la ciutat durant aqueixa celebració per part de la ciutadania, on torna el joc de xiquets i xiquetes als carrers i places, on es recupera l'esperit mediterrani d'estar permanentment en els espais oberts -que encara es troba en pobles i xicotetes ciutats-, podria tornar a València més enllà del temps-festiu de les falles.

La conquesta de l'espai públic permanent seria així completa, ja que caldria sumar-li aquell que ocupen cada primavera en la festa monuments, carpes, casetes de bunyols i la resta d'elements temporals, que desapareixerien de carrers i places cada 20 de març. Conquistant una trama urbana per a les persones, dotada amb transport públic, permetent el pas d'emergències fàcilment, càrrega i descàrrega controlada i l'accés a residents.

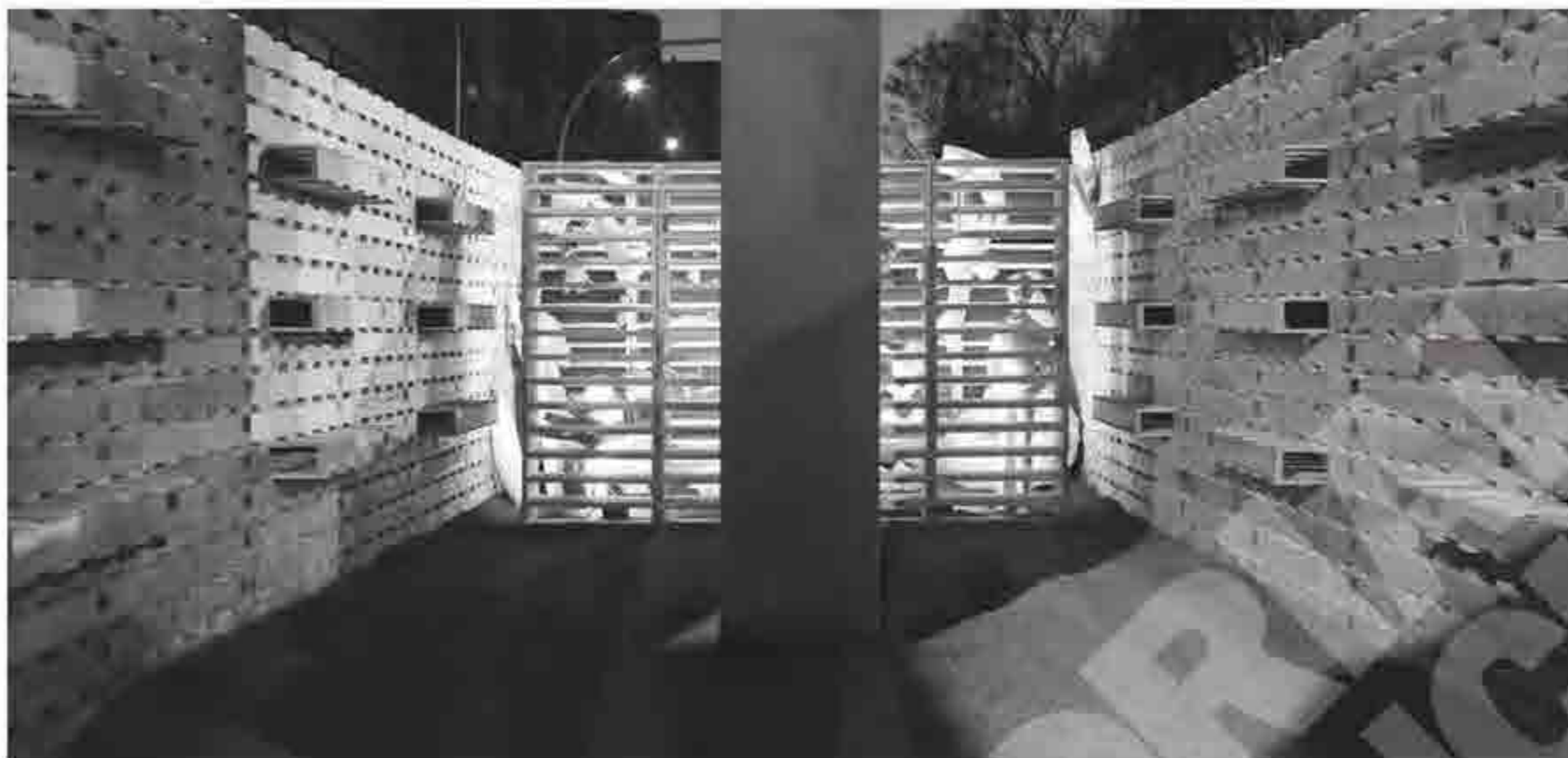
Allò temporal i efímer de la festa, que mostra que la recuperació dels carrers per les persones enfront del vehicle privat és possible, ensenya el camí lògic per a convertir-ho en permanent.

Aquest joc d'allò permanent i d'allò transitori ens porta a la investigació de les actuacions d'urbanisme tàctic, experiències participades amb la ciutadania que són capaces de posar en pràctica aquest nou model. Intervencions tècniques dutes a terme de la mà dels veïns i veïnes, que assagen, abans de convertir la transformació de l'espai públic en definitiva, si la solució proposada és vàlida.

Aquest nou model convida al veïnat a provar la solució, a testejaria, a corregir-la i modificar-la per a fer-la completament pròpia, des de la concepció fins a l'execució.

Aprofitem l'oportunitat i el pròxim tancament de carrers i places temporal en falles per a la ciutadania, transformem-ho en permanent per als habitants de València que serà així una mica més Sofronia.





Tanques grogues

Miguel Arroiz

Serà tan sols una llegenda urbana, però, una vegada em digueren que Calatrava havia patentat unes tanques de disseny per a que la gent poguera saber per on accedir als seus edificis i com circular per ells. De fet, la majoria del seus edificis estan replets d'elements efimers que ens ajuden a interpretar el que l'edifici/arquitecte no ha sabut fer.

En el fons, alguna cosa semblant ens ocorre amb les falles i la seua implantació a la via pública. Sempre cercades de tanques. Tanques per evitar desperfectes, tanques per a evitar els vehicles, tanques per a cobrar entrada, tanques per aconseguir patrocinis però a la fons tanques que no dan altra cosa que posar en evidència que alguna cosa falla, que no li estem donant la dignitat que es mereix el monument o no hem sabut resoldre la seua relació directa amb la ciutat i l'espai urbà que ocupa.

Objectes d'art o artesanía engabiats, que deurien conviure amb l'espai urbà més que ocupar-ho, no sembla ser la millor targeta de visita del que es considera una societat moderna. La imatge de falles totalment tancades per a protegir-se de les possibles conseqüències de conviure amb verbenes, és un exemple de a què donem prioritat.

Un dels principals aspectes positius de la festa, és la capacitat de recuperar completament l'espai públic, encara que siga per tan sols uns dies. Però, hauriem de ser més conscients de la responsabilitat que això comporta. La ciutat ens cedeix l'espai i, l'ús que fem d'ell, influeix en gran manera en la relació que existeix entre fallers i no fallers. Existeix una bretxa entre els que estimem les falles i els que fugen de la ciutat espantats, tal vegada siga perquè en comptes de millorar l'espai, el convertim en un camp de mines, en allò privat. Els que som fallers, sabem perfectament que qualsevol visitant o turista és ben rebut, però la psicologia de l'espai es prou important i genera una barrera invisible, però molt potent.

Tanmateix, les tanques no són invisibles, al contrari, són massa visibles. De fet, donar un repàs a la documentació fotogràfica dels últims anys no ens fa més que constatar la seua important presència. S'ha de tenir en compte que les obres artístiques que ocupen els nostres carrers

són efímeres, l'únic que queda després és el seu record i les imatges. Imatges que després utilitzarem per a exportar la festa, per donar-la a conèixer. Que el primer pla de pràcticament totes eixes imatges siga una tanca no ens beneficia. Podríem aplegar a l'extrem d'algunes fogueres a Alacant que, a més d'envoltar els seus monuments amb tanques, aquestes porten ben visible "arròs La Fallera".

Tornant al tema que ens ocupa que és la relació entre falla i espai urbà, és interessant fer un repàs d'exemples de com resoldre dita relació.

Fent una ullada a la documentació de les falles de principi de segle, es pot apreciar com, el que en un principi pogué ser una acumulació de mobles antics i elements apilats, donà pas a un esquema de podi sobre el que s'assentaven les figures com a una representació teatral.

Aquest podi o entarimat anà evolucionant a mesura que ho feia la grandària de les falles, tal i com es veu a les figures 1 i 2, obres de Cortina y Regino Mas.

Dit element integrat a la pròpia falla permetia la relació directa entre el viu i el monument i al mateix temps ens servia d'element separador. No tan sols això, sinó que, més important encara, facilitava la lectura de les escenes de la falla sense tenir que situar-se l'espectador en primera fila.

Amb el pas dels anys, aquesta estructura tan rígida de podi es va anar diluint poc a poc, integrant-se cada vegada més en la composició del conjunt de la falla. Com a exemple, de nou Regino Mas a l'any 1943, on es veu la direccionalitat de la composició i com la presència d'aquesta sobrelevació és molt menor a nivell compositiu.

L'evolució d'aquesta tipologia aplega al seu moment culminant en dues obres clau.

Aquestes (figures 4 i 5) resolen d'un mode exquisit la relació entre espectador, espai públic i falla. L'ús de les fogasses de pa en la Falla Plaça del Mercat de 1944 (figura 4) i encara més, de les onades de mar a la mateixa falla però a l'any 1949 (figura 5) integren perfectament la falla a la plaça, no com si es tractaren d'un element estrany, sinó com si pertanyera a eixe lloc.

A més a més, els avantatges per a l'espectador, anteriorment mencionades, faciliten la lectura de les escenes.

A partir d'aquest moment, les composicions tornen a tendir a escenes soltes sobre podis.

Els baixos cada vegada són més baixos i es recorre amb major assiduitat a elements fora d'escala, o d'escalas diverses. Grans figures envoltades d'altres cossos de mitja escala i, en la part baixa ninfes d'escala humana. Es tracta de recursos molt efectistes a llarga distància, però, tot això ha anat en detriment de resoldre, de manera adequada, la relació entre la part baixa i la part alta del monument. Tot el procés d'evolució compositiva fins als anys 50 pareix començar a recórrer el camí de manera inversa.

Durant aquest període, els baixos de la falla han anat desintegrant-se, separant-se del cos principal de la falla poc a poc, fins que, a la actualitat, es fiquen damunt d'una catifa verda, nans de jardí. Aquest model comença a estar esgotat, és difícil albirar cap on podem evolucionar aquest esquema compositiu.

Perquè evolucionarà, de segur que ho farà, i més ràpid del que creuem, a soles fa falta donar un breu repàs a la documentació històrica en la que contem, sempre que les tanques grogues ho permeten.

Evidentment, tant aquestos exemples (figures 6 i 7) com els anteriors, són tan sols això, exemples, ja que l'espai, la densitat d'ocupació de la setmana fallera i molts altres aspectes condicionen les possibilitats. Moltes vegades no és viable realitzar un exercici de subtileza, perquè les falles són una festa ruda en aquest sentit. Però estic convençut de que som capaços d'almenys pensar o plantejar solucions més creatives i conciliadores que una tanca del color que siga.

*En 2013 fou Premi 9^a edició Enric Soler i Godes al millor article publicat en un llibret de falla de la comarca de l'horta.

